Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 1991–1992

14 167

Wijziging in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, strekkende tot invoering ten behoeve van minderjarige moeders van de mogelijkheid tot meerderjarigverklaring en ten behoeve van ouders van de mogelijkheid tot het doen van afstand van ouderrechten

Nr. 11

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 6 november 1991

1. Algemeen

Na de verschijning van het eindverslag, in 1980, is de behandeling van het in 1976 aanhangig gemaakte wetsvoorstel onderbroken in verband met vragen die bij de toenmalige bewindslieden zijn gerezen. Deze vragen zijn voorgelegd aan het College van advies voor de kinderbescherming. Dat advies, gedateerd 18 maart 1985, is bij deze nota gevoegd.[1] Wat de afstand van ouderrechten betreft, komt het College tot een ontkennende beantwoording van de vraag of de afstand van ouderrechten ook voor anderen dan de moeder van het niet-erkende onwettige kind mogelijk dient te zijn.

Inmiddels ben ik, mede in verband met nieuwe ontwikkelingen, tot de overtuiging gekomen dat van de invoering van de voorgestelde regeling van de afstand van ouderrechten moet worden afgezien. Het voornemen hiertoe was reeds aangekondigd in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met enige bepalingen strekkende tot het tegengaan van commercieel draagmoederschap (Kamerstukken II 1990/91, 21 968). Een en ander zal hierna nader worden toegelicht.

2. Uitoefening van het gezag door de moeder na meerderjarigverklaring

Het verheugt mij dat de leden van de CDA-fractie zich, blijkens het eindverslag, konden verenigen met de opzet van artikel I, onder A, van het gewijzigd wetsvoorstel. De wijziging van het woord «moeder» in «vrouw» in artikel 291*a*, nodig geworden doordat volgens het gewijzigd wetsvoorstel het verzoek tot meerderjarigverklaring ook reeds vóór de bevalling kan worden gedaan, gaf deze leden nog aanleiding tot de vraag of het intitulé niet dienovereenkomstig zou moeten worden gewijzigd.

Ik meen dat hiertoe niet behoeft te worden overgegaan. Op het verzoek tot meerderjarigverklaring zal pas kunnen worden beslist indien het kind is geboren. Eerst dan komt de meerderjarigverklaring dus aan de orde. Vandaar dat in het intitulé (en in de considerans), en voorts in

[1] Ter inzage gelegd op de bibliotheek.

115323F
ISSN 0921 - 7371
Sdu Uitgeverij Plantijnstraat
's-Gravenhage 1991

overeenstemming met het vierde lid van artikel 291*a*, gesproken kan blijven worden van «moeders».

De inmiddels ingevoerde verlaging van de leeftijd van meerderjarigheid tot achttien jaren heeft tot gevolg dat de voorgestelde regeling voor de meerderjarigverklaring uitsluitend van belang zal zijn voor zestien- en zeventienjarigen. Vooruitlopend op deze verlaging was het oorspronkelijke wetsvoorstel reeds in dier voege gewijzigd dat de vrouw die nog geen zestien jaar oud is, maar die leeftijd omstreeks de bevalling zal hebben bereikt, reeds in de gelegenheid wordt gesteld een verzoek tot meerderjarigverklaring in te dienen. Naar ik veronderstel, kunnen de leden van de CDA-fractie zich thans verenigen met deze uitbreiding van de reikwijdte van de regeling.

Tot welke fase van de procedure zou de vrouw haar aan de raad voor de kinderbescherming gegeven toestemming om ten behoeve van haar meerderjarigverklaring te vragen, kunnen intrekken? Tot aan de eindbeschikking of tot het in kracht van gewijsde gaan van de beschikking, zo vroegen de leden van de CDA-fractie. De strekking van deze vraag zal zijn: tot welk moment in de procedure kan de intrekking door de vrouw van haar aan de raad voor de kinderbescherming gegeven toestemming nog ten gevolge hebben dat het verzoek vervalt? Waar de desbetreffende bepaling van het tweede lid, derde zin, van artikel 291*a* geen eerder tijdstip aangeeft, zal het verzoek van de raad voor intrekking van de toestemming door de vrouw vervallen, indien de intrekking plaatsvindt voordat de kinderrechter zijn eindbeschikking geeft. Is de eindbeschikking eenmaal gegeven, dan kan zij alleen worden ontkracht doordat daartegen hoger beroep wordt ingesteld.

Houdt de beschikking een afwijzing van het verzoek in, dan staat volgens het voorgestelde artikel 955*g*, onder *a*, Rv. hoger beroep open voor de verzoeker, in casu de raad voor de kinderbescherming. Zou de minderjarig gebleven moeder gedurende de behandeling van het hoger beroep alsnog te kennen geven zich bij de afwijzing van het verzoek in eerste aanleg te kunnen neerleggen, dan zal de raad vanzelfsprekend het beroep niet voortzetten.

In zijn hiervoor genoemde advies heeft het College van advies voor de kinderbescherming wederom de voorkeur aan het van rechtswege toekennen aan de minderjarige moeder van een wettelijk recht tot verzorging en opvoeding van het kind. Onder verwijzing naar de memorie van toelichting op het oorspronkelijke wetsvoorstel (Kamerstukken II 1976/77, 14 167, nrs. 1–4, blz. 9 en 10) merk ik op dat ik, met de leden van de CDA-fractie, geen reden zie terug te komen op de door de toenmalige Minister en Staatssecretaris gedane keuze en de argumenten waarop deze is gebaseerd.

Ik deel overigens de opvatting van het College van advies dat de mogelijkheid van meerderjarigverklaring niet ook voor de minderjarige verwekker van het kind moet worden opengesteld. Inderdaad is de situatie van de verwekker een andere dan die van de moeder, wier meerderjarigverklaring van rechtswege leidt tot de voogdij over haar kind. De meerderjarigverklaring van de verwekker zou deze bevoegd maken de voogdij te vragen (op de voet van artikel 288 Boek 1 B.W.). Zijn meerderjarigverklaring zou dus geen rechtstreekse gevolgen hebben voor zijn verhouding tot het kind. Van een behoefte om ook 16- en 17-jarige mannen de mogelijkheid van meerderjarigverklaring te geven, is mij ook niet gebleken.

3. Afstand van ouderrechten

In zijn hiervoor vermelde advies komt het College van advies voor de kinderbescherming, na nadere overweging, tot afwijzing van het voorstel om de mogelijkheid om afstand te doen van ouderrechten, niet alleen aan de ongehuwde moeder toe te kennen, maar aan iedere ouder die in

familierechtelijke betrekkingen tot het kind staat. Het College wijst in het bijzonder op het gevaar dat in bepaalde gevallen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om een ouder kind of een gehandicapt kind, geen adoptie tot stand komt. Bovendien is het College van mening dat een door de rechter na ampele overwegingen genomen besluit tot ontheffing van de ouders van het ouderlijk gezag voor het kind beter te aanvaarden is dan de voorgestelde opzet. Het College wijst in dit verband op de behoefte van geadopteerde kinderen om zich omtrent hun oorspronkelijke ouders en in het bijzonder omtrent de redenen van de afstand te doen informeren.

Zoals hiervoor, onder Algemeen, is vermeld, ben ik tot de overtuiging gekomen dat ook ten aanzien van ongehuwde moeders het belang van een wettelijke regeling van de afstand van ouderrechten onvoldoende is aangetoond. In de eerste plaats wijs ik erop dat het om een zeer klein aantal gevallen gaat. Het wetsvoorstel ziet immers niet op gevallen waarin kinderen in het buitenland voor adoptie worden afgestaan. Die gevallen vormen verreweg de grootste groep. Uit de in de huidige praktijk met betrekking tot afstand opgedane ervaringen blijkt voorts niet dat er behoefte bestaat om deze praktijk te formaliseren. Die praktijk bestaat in hoofdzaak hierin dat het kind gedurende een periode van ongeveer drie maanden op neutraal terrein wordt geplaatst, dat wil zeggen in een tijdelijk pleeggezin of in een voor een dergelijke plaatsing toegerust kindertehuis. Gedurende deze periode heeft de moeder de gelegenheid zich over haar beslissing te beraden. Ook wordt gedurende deze periode bezien of het kind zich op zodanige wijze ontwikkelt dat het in aanmerking komt voor plaatsing in een adoptiefgezin. Een en ander geschiedt als regel onder de begeleiding van de bureaus van de Fiom en mondt uit in een overdracht van de voogdij. Naar mijn mening geldt voor kinderen van ongehuwde moeders, evenzeer als voor andere kinderen, dat een na ampele overweging genomen rechterlijke beslissing waarbij de oorspronkelijke ouder van de voogdij is ontheven, aanvaardbaarder is dan een verklaring waarbij vrijwillig van de ouderrechten afstand is gedaan.

Ik acht het – en daarom gaat het mij primair – onwenselijk dat door regelgeving zou worden bevorderd dat meer moeders de verantwoordelijkheid voor hun kind opgeven. Het aantal van deze moeders is thans gering. Zoals in de hiervoor genoemde memorie van toelichting is uiteengezet, is het gevaar dat dat aantal toeneemt, bij invoering van de voorgestelde afstandsprocedure reëel aanwezig.

Ten slotte wijs ik op de ontwikkelingen in de opvattingen met betrekking tot draagmoederschap, zoals deze hun neerslag hebben gevonden in het zoëven genoemde wetsvoorstel nr. 21 968. Het ligt niet voor de hand een wettelijke regeling in het leven te roepen die het verschijnsel draagmoederschap op enigerlei wijze in de hand zou kunnen werken.

In de memorie van antwoord betreffende wetsvoorstel nr. 21 968 gaven de leden van de CDA-fractie en van de RPF-fractie reeds te kennen voorstander te zijn van de intrekking van de voorstellen met betrekking tot de afstand van ouderrechten. In de bij deze nota gevoegde tweede nota van wijzigingen wordt daartoe overgegaan.

Het vervallen van de voorgestelde artikelen 232*a* e.v. Boek 1 B.W. brengt mee dat de in het Wetboek van Rechtsvordering op te nemen bepalingen betreffende de afstandsprocedure eveneens komen te vervallen. In verband daarmee hebben de voorgestelde artikelen 955*f* en 955*g* Rv enige aanpassingen ondergaan. Van de gelegenheid is gebruik gemakt om in artikel 955*f* een verwijzing naar artikel 955*a* Rv toe te voegen. In laatstgenoemd artikel wordt de relatieve bevoegdheid van de kinderrechter geregeld.

De Staatssecretaris van Justitie,
A. Kosto